

voldoende grond zijn voor den ketter-dood. Deze aanklacht, zegt Voetius, 805, probeeren zij nu op twee manieren te bewijzen:

1e. door te beweren, dat de onzen ontkennen dat de overheid verplicht is aan de ketterij vrijheid van eeredienst (exerctie) toe te staan, voorzover en in de mate waarin zij deze noodzakelijk noemen naar hun geweten; volgens de remonstrantsche logica vloeit uit zulke loochening de leer van het ketterdooden voort;

2e. door te wijzen op den brandstapel, in de stad van Calvijn opgericht voor Servet, en op Calvijn's tractaat over de noodzaak, de ketterij te bedwingen met het zwaard-recht; dat is dan hetzelfde tractaat, dat verleden week in onze kolommen ter sprake kwam, via het Rapport van 1905.

Langs zijn neus weg merkt nu Voetius op, dat de heeren Remonstranten den titel van Calvijn's tractaat soms heelemaal verkeerd aanhalen; ze beweren maar, dat het tractaat tot titel heeft: „over het dood en van ketteren”; maar zoo heet 't in werkelijkheid allerminst, zegt Voetius. Calvijn heeft zoo'n tractaat nooit geschreven.....

En langs onzen neus weg merken op onze beurt wij op, dat het gereformeerd-synodale Rapport van 1905 zakelijk in dezelfde fout verviel als de Remonstranten; hetgeen te meer onbegrijpelijk is, omdat — zie boven — de steller van dat Rapport deze zelfde bladzij van Voetius met die puntige terechtwijzing onder de oogen gehad heeft.

Nu voert vervolgens Voetius tegen deze Remonstrantsche aanklacht tweemaal aan, om haar te ontzenuwen.

Ad 1: Allereerst wijst hij erop, dat men op die manier ook (behalve de Remonstranten zelf) de lutherschen wel zou kunnen beschuldigen van het willen dood en van ketteren. Neem b.v. de Lutherschen. Ook zij kennen nadrukkelijk aan de overheid de macht tot het „coercere” (daar is weer het verleden week besproken latijnsche werkwoord, dat niet „straffen” maar „bedwingen” beteekent) van afgodendienst, van ketterij en schisma toe, en juichen het toe, als de overheid van die bevoegdheid gebruik maakt;

Ad 2: de brandstapel van Servet is een kwestie van Genève, en geen symptoom waaruit men „de” gereformeerden over heel de linie zou kunnen leeren kennen; verscheiden gereformeerde auteurs, b.v. Musculus, of de (voormalige) leidsche professoren in hun „Censura” (tegen de Remonstranten), en Iunius en Crocius, verwerpen het ketterdooden; het ketterdooden is dan ook nimmer — aldus Voetius — in de publieke belijdenissen geleerd; en toch moet men daáruit de leer der kerk leeren kennen; het ketterdooden is derhalve — aldus Voetius — geen kerkelijk dogma.

Tweemaal nu vraagt hier onze aandacht. Vooreerst, dat het woord „coercere” (bedwingen) hier weer duidelijk de beteekenis van „bedwingen” heeft. Men kan dus de belijdenis laten staan, dat de overheid met haar zwaard-recht een roeping heeft de ketterij te bedwingen, en toch geacht willen worden, niet vóór het dood en van ketteren te zijn.

Vervolgens, dat het Rapport van 1905 Voetius' woorden niet zuiver weergeeft. Het zegt: „In dien zin heeft Voetius gelijk, wanneer hij in zijne Disp. Theol., t. III, p. 806..... opmerkt, dat het uitroepen of dood en van ketteren geen geloofsartikel onzer kerken is”. „In dien zin”, staat er. Men wil in dit Rapport van 1905 blijkbaar op Voetius' uitspraak iets afdingen; men bedoelt dan ook, dat Voetius alleen zou bedoelen den valschen eeredienst; die zou niet uit te roepen zijn met het zwaard, het beulswaard en; en slechts met die beperking zou het dood en van ketteren geen gereformeerd dogma zijn. Maar het verband wijst aan, dat Voetius niet maar in dien éenen zin, doch in veel meer dan één zin mocht zeggen, dat het ketterdooden geen gereformeerd dogma was. Dat leert de man, die oud artikel 36 gekend, en als elk ander artikel trouw verdedigd en tegen misverstand beschermd heeft.

Wij leggen bij een en ander den vinger niet om op elk slakje zout te leggen. Maar om aannemelijk te maken, dat men in 1905 van de bedoeling van oud artikel 36 een gekleurd beeld gegeven heeft. Toen dat eenmaal geschied was viel het gemakkelijker, de bekende woorden geschrapt te krijgen. Dat heeft geen bedrog geweest te zijn, maar kan wel een onwillekeurige tendenz-redeneering geweest zijn. Want als men in de kerken en ter synode geweten had, dat men de sindsdien geschrapte woorden van art. 36 had kunnen behouden, zonder daarmee nog het dood en van ketteren te leeren, zou het voorstel tot schrapping dan wel de noodige stemmen ter synode gehaald hebben?

Hoe het zij, o.l. valt niet meer te loochenen, dat de schrapping inderdaad een lacune heeft achtergelaten. Uit afkeer van een niet in de belijdenis zelf noodzakelijkerwijze uitgesproken voorschrift (het haereticiidum, het ketter-dood en) heeft men door schrapping (insteede van verduidelijking) van bepaalde woorden een door de confessie gestelde positieve taak der overheid uit het confessioneele gezichtsveld laten verdwijnen.

De vraag kwam toen op: waarmee, d.w.z. met welken inhoud wordt dit „gat”, dat in 1905 geslagen werd, nu verder gestopt? Wat te dien aanzien het A.R. Program van Actie wil, hebben we reeds gezien. Maar heeft het Rapport van 1905 ook reeds te dien aanzien wijzigingen gegeven, die in de richting van het huidige A.R. Program van Actie (bedenklijk ver van art. 36 verwijderd) voeren?

Wij meenen van wél.

Daarover volgende week. Voor deze week volstaan wij met de opmerking: zoomin de sleutelmacht der kerk beteekent, dat men alle zondaren direct moet excommuniceren, zoo min beteekent het zwaardrecht der overheid, dat men alle kerk-scheurders moet dood en. Als een ouderling op huisbezoek gaat — zelfs al verloopt het bezoek zoo kalm als een zomeravond — dan bedient hij de sleutelmacht. En als de overheid tegen het opdragende antichristelijke rijk met machtsmiddelen optreedt, dan gebruikt ze haar zwaardrecht.

Enkele voorbeelden. Perusinus in zijn Inst. Iuris Canonici (Lugduni, 1591) spreekt over den plicht der overheid van het „coercere” van delicten. Wie vertaalt dat door dood en? Zij heeft tot taak de kwaden te dwingen tot het goede (zwaardrecht, geen zwaard). Bochmer, Ius Ecclesiasticum, hanteert denzelfden term (Ius gladii, zwaardrecht), dien we Calvijn hoorden gebruiken in den titel van zijn tractaat tegen Servet, door het Rapport verkeerd vertaald. Bochmer (II, 109) herinnert eraan, dat de bisschop van Utrecht het „Ius gladii” (zwaardrecht) bezat; het was „merum imperium”, pure, echte, ongedeelde, onbeperkte macht. Kapittels hadden het ook. Anton Matthaeus schreef over het „Ius gladii” een boek. Carporius spreekt er ook over; het straffen valt er onder. Kortom: zwaardrecht gebruiken is nog volstrekt niet: dood en.

K. S.

PRATEN OF EERST SCHRIJVEN? (VII slot).

Ditmaal het slot. De heer Miedema schrijft:

Ten slotte. We kunnen slechts samenspreken op voet van gelijkheid, niet als rechter en beklaagde.

Ik geloof, dat dit dezen keer een regel is, die toepassing verdient. Op voet van gelijkheid, ja of neen, dat interesseert mij niet. Op de basis der feiten: dat interesseert ons allen. De feiten zijn nu eenmaal, dat de synode en de door haar geleide andere instanties hebben gezegd: wij handelen als „rechter” en ginds zijn „beklaagden”; men heeft zelfs, om de zaak nog op gang te krijgen, waar er geen een kerk met klachten was, een paar haagsche dominees met aanklaagbriefjes uitgelokt; enkele particuliere heeren dus, die prompt op tijd de gevraagde leverantie deden, de oergereformeerde Youth-for-Christ-man zelfs met 'n telegrammetje (ze zullen er, als de zaken zoo blijven, over een eeuw nog om belachen worden). En tegenover dit felt staat nu het andere, dat wij thans al deze „rechters” aanklagen bij God, wegens machtsusurpatie, valsche binding, onzuivere berichtgeving, permanente camouflage, kerk-scheuring, gehandhaafd in hoogmoed, en zoo voort. Ja, uit hoogmoed; want anders zouden ze niet op één zondebok altijd maar weer afgeven, als ware er maar één geval, terwijl de honderden gevallen alle mogelijke processuele vormen doorloopen hebben. Uit hoogmoed, anders hadden ze al lang op de knieën gelegen, toen ze hun formuleetjes, de bindende (!), een beetje gingen veranderen, zeggende: ze bleven onveranderd; of toen ze hun „eischen” moesten verdragen zonder ze terug te willen nemen, en zoo voort.

We zullen dus inderdaad „op voet van gelijkheid” elkaar moeten ontmoeten (als ze willen, maar het propagandageluid, dat inmiddels vernomen is, laat geen blijde vermoedens in dezen rijzen). Waarom op voet van gelijkheid? Omdat we wederzijds elkaar beschuldigen van zonde voor God en menschen, en van kerk-scheuring, van roof van den kerknaam, van aanneming des persoons, van muterij, van woordbreuk. De heer M. meent:

En zolang het geloof in den Christus der Schriften niet in het geding is, bestaat er geen enkel bezwaar elkander, onder belofte van nauwgezet onderzoek der geschillen in de naaste toekomst, de hand der verzoening te reiken.

We antwoorden: — voor de zoóveelste maal — was er dan „ruzie”? Of was er een elsch, om niets te leeren, dat niet heelemaal..... en wat daar verder volgt? Of was er een nieuw kerkrecht, dat toch naar den tekst der K.O. en naar de confessie heette te zijn? Heeft iemand gezegd, dat Greijdanus met Ridderbos, of cand. Schilder met Grosheide „ruzie” had? Of heeft Ridderbos verklaard, dat Greijdanus met Gods wet, en Grosheide, dat cand. Schilder met de confessie in strijd leefde en dacht? Het zal toch daárover moeten gaan? Inzender schijnt te vinden, dat mijn vredesvoorstel van 13 Dec. 1943 erg verstandig was; hij wil ten minste in 1947 hebben, dat ik van mijn kant 't nóg eens indien bij een synode, die zegt, mij kerkelijk niet te kennen. Maar wie een voorstel verworpen hebben, die moeten, as zij daar berouw van krijgen, het dan maar eens eerlijk zeggen. De heeren, die anderen publiek van de grofste dingen beschuldigen (zie maar het geschrift

POSTHUUM EERHERSTEL.

De valsche kerk weet altoos hare gedooden — en die zijn er machtig vele — op passende wijze te eeren. Ze heeft altoos — om een toespelings te maken op Salomo's woord, dat „een levende hond beter is dan een doode leeuw” — velen in hun leven als „honden” veracht en uitgeworpen, die ze na hun dood als „leeuwen” heeft gehuldigd en geëerd.

Waarom ook niet?

Als het getij verloopt verzet men de bakens.

Denk maar eens aan Jeanne d'Arc, de Maagd van Orleans.

In 1431 is zij te Rouaan door een geestelijke, kerkelijke rechtbank ter dood veroordeeld wegens ketterij en op den brandstapel terecht gesteld. Bijna vijf eeuwen later heeft dezelfde kerk, die haar ter dood veroordeelde en door het wereldlijke gericht het vonnis liet uitvoeren — „ecclesia non sinit sanguinem”, de kerk dórst niet naar bloed — de ketterische heks heilig verklaard.

Waarom ook niet?

Frankrijk vereerde Jeanne d'Arc als nationale heldin. En het was toch lang niet gek bekeken, dat in de nationale optochten voor de Maagd van Orleans „de kerk” voorop zou gaan!

Iets dergelijks beleefde Zwitserland voor kort.

Broeder Klaus (Zetter, goed opletten: broeder Klaus, niet broeder Klaas), broeder Klaus van Flüe is heilig verklaard.

Deze broeder Klaus, een man uit de 15e eeuw, wordt in Zwitserland als een nationale figuur in gedachten gehouden. Dit is hij ook. Hij wordt niet ten onrechte beschouwd als een Redder des Vaderlands. Maar Klaus van Flüe was meer. Op 50-jarigen leeftijd werd Klaus een kluizenaar, nadat hij met toestemming van zijn vrouw haar en zijn tien kinderen verlaten had. Er wordt verteld, dat hij jaren lang alleen van de hostie heeft geleefd. Hoe het ook zij, Klaus van Flüe is sinds 1671 door Paus Klemens X zalig, door de huidige Roomsche Kurie heilig verklaard. Hoewel het vast staat, dat Broeder Klaus op zijn zachtst gesproken weinig sympathie had voor den Roomschen stoel.

Waarom ook niet?

Heel Zwitserland, Roomsche en Protestantsche, vereert Klaus als een nationalen held. En het is toch lang niet gek bekeken, dat Rome bij zijn aanval op Zwitserland een zoó getapte figuur voor zijn zegewagen spant!

Die Broeder Klaus (Klaus, zetter!) bracht me een beetje aan 't zoezen. Je komt zoo licht van Klaus op iemand anders. En toen schijn ik aan 't droomen geraakt te zijn.

't Was in een Utrechtsche kerk. Een deftig gezelschap was samengekomen. Veel bloemen. Een gordijn bedekte een van de hooge vensters. Er sprak iemand. Over een synode ging het. En over posthuum eerherstel. Een dame trok aan een koord. Langzaam schoof het gordijn weg. Gebränd-schilderd glas. Ik kon alles niet precies onderscheiden. Er werd gedefileerd. Bloemen gelegd. Ik schoof er ook achter aan. Was de laatste. Zag onder de bloemenweelde, die neergelegd was een bos Riddersporen bij dat schilderwerk. Met een lint. Op het lint een opschrift. Ik bukte en las. Ik dacht eerst, dat het spaansch was. Maar het bleek bij nader toezien italiaansch te wezen. Een spreuk van Rafaël: „Anch' io sono pittore”. „Ook ik ben schilder”. Ik peinsde en vatte het verband niet tusschen dien bos Riddersporen, dat gebränd-schilderde glas en die spreuk: „Ook ik ben schilder”. Of zou het toch spaansch zijn? Of zwitsersch?

Broeder Klaus?..... Ineens ontdekte ik, dat ik alleen was. Een koude tocht streek langs me heen.....

Toen schrok ik wakker.....

Het raam stond open.....

Een koude avondwind streek naar binnen.

De pijp was uitgegaan.....

Ja, dat zei m'n Vader ook altijd, als hij ergens niet bij kon: „Nou gaat me de pijp uit”.

Het was dus maar een droom.

Maar wie weet.....

Ze hebben toch ook Broeder Klaus wel in eere hersteld?

Posthuum dan!

D. E. C.

van dr de Bondt in Curaçao, pas geleden) moeten niet weigeren, werkelijk een stap terug te doen. Elndelijk, ziehier van inzender, die, nadat zijn artikel voltooid was, het liet lezen aan de heeren: D. v. d. Stoep, J. Niemeyer, Koos van Doorne, P. Hekstra, K. v. Duinen, C. v. Roon, en hun mede-onderteekening verkreeg, ziehier van inzender het laatste woord:

Wij waren één kerk voor de scheuring, wij kunnen dat ook nu nog zijn, beide richtingen in de Geref. Kerken hebben elkander nodig om voor extremisme bewaard te blijven.